

Billedkunstneren, der stod på kanten til en ny verden

Glimrende forskningsbaseret bog om maleren L.A. Rings værk "Banevogteren" 1883-1884, der viser, hvordan jernbanen forandrede livet for den helt almindelige dansker

Henry Nielsen og Dorte Fogh: På sporet af banevogteren. Et ikonisk maleri fra 1884. 150 sider, illustreret. Aarhus

Universitetsforlag 2016.

Det hører til sjældenhederne, at en dansk kunstner skaber en serie af billeder, der bliver folkeejede. Men det gælder for maleren L.A. Ring (1854-1933).

Kunstneren er kendt for værker som "I høst", "Kallemanden", "Sigrid i hovedseren", "Den gamle kone og døden" og det officielt kanoniserede mesterværk "Før solopgang" fra Roskilde Fjord. Billederne er blevet en del af den kulturelle og kunsthistoriske arv her i landet og har fået ikonisk status.

Et tidligt maleri i denne serie af ikoniske billeder fra Rings hånd er "Banevogteren", som er malet i den landsby, hvor Laurits Andersen voksede op, og som han tog navn efter. Ring ligger på strækningen mellem Næstved og Vordingborg i Syd-Sjælland. I 1870 blev byen delt over i to, da jernbanen fra Roskilde over Køge og Næstved til Vordingborg skar sig lige igennem byen. Det er det motiv, som Ring har skildret i "Banevogteren", hvor den solitære skikkelse ser efter toget, der nærmer sig fra syd med kulrøgen som en sort sky efter sig.

L.A. Ring malede billedet i 1883-84, hvor hans far var syg og døde i landsbyen. Ring var hjemme for at se efter familien og malede i sine ledige stunder billedet af banevogteren, som han stod og ventede ved det sorttjærede ledvogterskur. Der var tre overskæringer i Ring, og en af dem lå ganske få meter fra Rings barndomshjem. Det er her, han har malet banevogteren med det lukkede led bag sig som en skyggedannelse på den støvede og tørre jord.

"Banevogteren" er på flere niveauer et skelsættende billede. For det første er det et af de tidligste værker, som Ring vedkender sig og dermed tillægger kvalitet. For det andet markerer det et skifte og et syndefald i Rings liv. Jernbanen skar sig tværs igennem familiens jordlod og skilte huset fra frugthaven. Da Ring maler billedet ved faderens død, betyder det samtidig en eksodus, hvor familien må bryde op og forlade barndommens verden. For det tredje markerer billedet – som et af de første i dansk kultur – hvordan en moderne

dynamisk modernitet med jernbane og telegrafmaster skærer sig ind i et statisk bondesamfund og bryder det op. Endelig markerer Ring sig selv som en moderne dynamisk kunstner med maleriet, der er præget af dristige fotografiske beskæringer, hvor en del af det væsentlige i motivet så at sige befinder sig uden for det, *off camera*, som det hedder inden for filmsproget. Både banevogteren og kunstneren befinder sig på kanten af en ny verden. "Banevogteren" er et tærskelbillede.

Anerkendelsen af "Banevogteren" skelsættende betydning er imidlertid af nyere dato. Det er først inden for de seneste 25 års forskning, at Rings billede har opnået status som hovedværk og været genstand for indgående fortolkninger samt rejst på talrige udstillinger i ind- og udland. Som forfatterne Henry Nielsen og Dorte Fogh påpeger i bogen "På sporet af banevogteren", et ikonisk maleri fra 1884", så var maleriet tidligere i historien omgærdet af tavshed, hvis ikke ligefrem foragt og ligegyldighed. De to forskeres bog er et engageret og velkomment forsøg på at rette op på den skævhed. Det lykkes de to forfattere på forskningsmæssig, ja, detektivisk vis at rulle hele "Banevogteren's" ukendte historie op i stort set alle tænkelige detaljer.

Læseren får identificeret banevogteren. Han hed Jørgen Frederiksen og var en omskolet husmand fra landsbyen. Ja, selv hans uforholdsmæssigt store træsko får et navn. De hedder basatræsko og understreger Rings diskrete symbolik i billedet. Jørgen Frederiksen var bondemand med fødderne solidt plantet på jorden, mens kasketten på hans hoved signalerede, at han samtidig var embedsmand.

Læseren får også opklaret mysteriet med ledvogterskurets nummer 40, der lige kaster sig ind i motivet. Jernbanehistorikere har hidtil hævdedet, at det ikke kunne være korrekt. Ring måtte have digtet. Men Ring var meget nøje-regnende med at digte noget til virkeligheden, og når han gjorde det, var det med en tydelig symbolistisk hensigt. Ifølge jernbanehistorikere skulle nummeret følge banevogterhuset i byen, og det havde nummer 33. Banevogterhus nummer 40 lå helt nede ved endestationen på Masnedø. Men ved at dykke dybt i arkiverne hos DSB dokumenterer forfatterne, at ledvogterskuret følger ansættelsesnummeret hos etaten for den enkelte ledvogter. Og Jørgen

Endelig markerer Ring sig selv som en moderne dynamisk kunstner med maleriet, der er præget af dristige fotografiske beskæringer, hvor en del af det væsentlige i motivet så at sige befinder sig uden for det.

L.A. Ring: "Banevogteren". 1884. Olie på lærred. – Foto: Nationalmuseum, Stockholm.

Det hører til det mest raffinerede ved "Banevogteren" som komposition, at Ring i sin leg med skyggerne lader en lille pige eller dreng kigge med efter toget.

HENRIK WIVEL
kultur@k.dk

Henrik Wivel er forfatter til monografien "L.A. Ring" (1997) og har blandt andet skrevet om kunstneren i "Ny dansk kunsthistorie" bind fem (1994) og udstillingskataloget "På kanten af verden" (2007)

Frederiksen var ansat nummer 40. Det giver god mening. Lokoføreren kunne, når toget uden stop susede igennem Ring, se, om nummer 40 havde gjort sit arbejde ordentligt. Om han var kommet ud af skuret, så at sige.

Læseren får også at vide, hvem der ejede "Banevogteren", før maleriet i 1951 blev solgt på Kunsthallens Auktion til Nationalmuseum i Stockholm for at indgå i museets fine lille repræsentation af L.A. Ring. Gamle auktionskataloger godtgør, at "Banevogteren" i en lang årrække hang i en patricierlejlighed ved Søerne i København hos sprogforskeren og runologen Ludvig Frands Adalbert Wimmer og hans efterkommere. Wimmer havde købt billedet i

1886 på en auktion i Café Bernina på Vimmelskaftet 47 (der pudsigt nok i dag er Kristeligt Dagblads adresse), hvor Ring og andre bohemer forlystede sig, for 75 kroner. I 1951 solgte Wimmers efterkommere billedet for 7800 kroner. En god handel.

"Banevogteren" steg imidlertid ikke kun i værdi, men også i agtelse. I en grundig redegørelse for maleriets receptionshistorie og offentlige modtagelse påvises det, hvordan synet på Rings maleri har skiftet karakter. Samtiden betegnede på baggrund af dette og andre af Rings socialrealistiske billeder kunstneren som "hæslighedens Apostel" – en betegnelse, som den franske kritik havde

hæftet på den store realist Courbet tidligere i 1800-tallet. Ateisten Ring forkyndte i sandhed et nyt verdsligt evangelium, men han gjorde det med et både malerisk og bevidstheds-mæssigt raffinement, der siden har opskrevet den kantede kunstner som en af de mest betydningsfulde omkring år 1900.

Som Ring-forsker føler jeg mig loyalt citeret og refereret undervejs i Henry Nielsen og Dorte Foghs afdækning af "Banevogteren's" ukendte og kendte historie. Jeg har kun fundet ganske få fejl, men dog nogle inkonsekvenser, der nok skyldes forfatterens forsøg på at sælge historien. Rings "Banevogteren" betegnes som "enestående" og "unik", endskønt de to for-

fattere netop påviser, at kunstneren har malet hele fem motiver med baneled, og tillige fortjenstfuldt peger på, hvordan en kunstner som Rasmus Christiansen i de samme år malede lignende motiver af ventende ved jernbaneoverskæringer.

Forfatterne skriver også, at banevogteren er "den eneste figur i maleriet", endskønt de to forfattere – nærmest som en selvfølge og uden forklaring – to steder nævner, at der jo er en anden figur i billedet. Det hører til det mest raffinerede ved "Banevogteren" som komposition, at Ring i sin leg med skyggerne lader en lille pige eller dreng kigge med efter toget. Barnet anes som blødt moduleret skygge med opstrakt arm i

leddets ellers stramme mønstre. Det er to generationer og to tidsaldre, der venter på toget og hele den ny verden af opbrud og ankomster, det repræsenterer. Begge Rings kunstneriske og menneskelige personligheder er til stede i maleriet. Gammellivets maler og den ny verdens maler. Kunstneren før og efter syndefaldet. Modsat banevogteren tog Ring med toget.